

שוב מתבלטת התופעה שאירועים היסטוריים מכריעים מתערבים בנקודות-קיפאון בהיסטוריה הציונית ומשנים את מהלכה. כך היה אחרי הקיפאון שהביא קונגרס-אוגנדה ב-1903, שמלחמת-העולם הראשונה ניפצה אותו. בשנת 1937—לראשונה מאז 1917—נעשה נסיון לעצב מחדש את דיוקנה הפוליטי של ארץ-ישראל המערבית. המאבק הדיפלומטי הציוני הסתיים בכשלון חמור. מלחמת-העולם השנייה החזירה את הגלגל למצב דומה לזה של 1914; אך עתה, ב-1939, היה בארץ יישוב עברי גדול ומבוסס. גם המלחמה ומה שהביאה בעקבותיה היו שונים תכלית-שינוי ממה שהביאה בעקבותיה מלחמת-העולם השנייה. זכרונות בן-גוריון והיומן המדיני של שרת הם שיעור ממדרגה ראשונה בפוליטיקה הציונית.

ש.י.

דו־שיח ערבי-ישראלי

פרופ' שאול פרידלנדר עשוי אולי להתריע על כך שגילויים של אי-אמון כלפי שיחתו עם שני מצרים שמאלנים צעירים, המתוארים כמיצגים את "האגף השמאלי" של התנועה הפלשתינאית, פירושו סתימת הפתחים הקטנים של הנסיון להידברות ול"הבנה יהודית-ערבית". אף-על-פי-כן יש לתמוה על פרופ' פרידלנדר, העוסק הרבה בחשיבות הפסיכו-לוגיה בהיסטוריה: האם הניסוי האינטלקטואלי שעשה בפאריז סביב מכשיר ההקלטה אינו פרי תמימות נוראה? פרטיכל השיחות פורסם בצרפתית ויצא עכשיו לאור בעברית אך בשפה הערבית לא יצא, כמדומה, בשום מקום. לפיכך מיועד מחזור השיחות הזה לקורא הצרפתי—בעיקר זה ה"שמאלני"—ולקורא העברי, אך אין הוא מיועד לקורא

המפה והגבולות, וכושר-המיקוח של המדינות הציונית ייחלש, אם לא ייעלם כליל. לעומת זאת, אם תופיע הציונות כמתנגדת לעקרון החלוקה יבשיל צרכם של הבריטים בשיכנועה הצעות נדיבות יותר בתחום הטריטוריאלי. המסקנה הטקטית היתה: להופיע כמתנגדי החלוקה, כאשר למעשה מסכימים לה אך תובעים "חלוקה טובה". טקטיקה כזאת היתה נכונה להלכה אך בלתי-מעשית, שכן מיד נגררה התנועה הציונית לפולמוס סוער ומסעיר בין מחייבים למצדדים, ובסופו של דבר גזקה ההנהגה הציונית לאישור רשמי של מדיניותה. הממשלה הבריטית ידעה שהציונות רוצה בחלוקה ומסכימה על העקרון; הוויכוח על הגבולות נעשה עיקר וכושר-המיקוח של המדינות הציונית—כפי שאפשר ללמוד מדפים ארוכים מאד של חשבון-נפש ושיקולים של ריאלי-פוליטיק גיאוגרפי, דימוגרפי, כלכלי וכו'—נחלש במידה רבה. הפרטיכלים והמכתבים היבשים המכונסים ב"זכרונות" של בן-גוריון הם מסמך פוליטי ממדרגה ראשונה, והסיפור של שנת 1937 נקרא כסיפור-מיתח ונראה כבבואה המשקפת את רוב סימניה האפיניים של הציונות כתנועה פוליטית. נפילתה של תכנית-החלוקה לא באה בגלל הוויכוח בין הממשלה הבריטית לבין הציונות אלא בגלל ההתנגדות העזה לתכנית בתוך ממשלת בריטניה—אותם כוחות שתמיד יכלו להכשיל כל פתרון פרו-ציוני שעלה בלונדון. הציונות המדינית התגלתה בשנת 1937 בקוצר-ידה. הישגה הבולט ביותר בתחום המדיני—כפי שמשקפים הדברים בכרך הרביעי של יומן שרת—היתה ביכלתה למנוע או לבלום פתרון אנטי-ציוני קיצוני. דבר זה בא לידי ביטוי בוועידת-לונדון של 1939, ערב מלחמת-העולם השנייה. האנגלים התכוונו אז ברצינות לאפשרות של הקמת מדינה ערבית בארץ-ישראל בתוך שנים-מספר, אגב קיצוץ כנפיו של ה"יישוב". המדינות הציונית—שהיתה צד הכרחי ל"מו"מ—לא יכלה למנוע את חוקי-ההקפאה של הספר הלבן ב-1939, אך היא יכלה למנוע פתרון פרו-ערבי מוחלט.

* מחמוד חוסיין + שאול פרידלנדר + ז'ן לאקוטיר: דו־שיח ערבי-ישראלי; תירגמה מצרפתית: מרים טבעון; הוצאת דביר, 1975; עמ' 180.

אינטלקטואלים אמיתיים, כלום היו זקוקים לשיחות נעימות בחברת מלומד ישראלי כדי להכיר את הטיעונים הישראליים? מה מידת ההבנה שאליה הגיעו שני הצדדים? מה הבשורה שהביא עמו פרופ' פרידלנדר?

בדברי הסיכום שלהם אומרים "מחמוד חו" סיין" כי ישראל לא תוכל להשתלב בעולם הערבי מבחינה כלכלית בלבד ועליה להשתלב בו מבחינה מדינית ועל-ידי "הסתגלות תרבותית", והם פונים אל פרופ' פרידלנדר בקריאה להיות שליחו של רעיון זה אל הגורע הישראלי ואל "הציבור המתקדם", כדי שיפתחו במאבק בתוך ישראל למען הרעיון: "מתוך תקווה להכשיר את הקרקע... החלטתי לקיים דו-שיח זה עם ישראל". ועם פרופ' פרידלנדר דווקא, משום שהוא כבר עשה את הצעד הראשון בדרך הנכונה ו"הוא מצהיר מראש על הצורך להחזיר לערבים את שטחיהם ולהכיר במעמדם הלאומי של הפלשתינים...". ומכאן שפרופ' פרידלנדר עשוי גם לעשות צעד נוסף קדימה. המנחה לאקוטר מעניק את רשות הסיכום לפרופ' פרידלנדר, והלה אינו משיב. מדוח המנחה: "השיב לנו ש. פרידלנדר אחרי רגע של היסוס, שלאחר המשפטים האחרונים של מחמוד אין לו מה להוסיף..." והוא מסכם בעצמו: "איזה סיכום אחר היה מנחה הדיון יכול להציע?" ובאמת, מה יכול היה הפרופסור המכובד לעשות חוץ מאשר לחזור ארצה בהרגשה אופטימית ולהביא את הספר לתרגום.

ב. פ.

לפתע בלב המזרח

לפני כשנה הפתיעה רות בונדי, בעלת טור אישי מאד ב"דבר השבוע", בביוגרפיה מצוינת של אנצו סרני, שדומה כי העמידה אתגר לכותבי ביוגרפיות שיבואו אחריה. "לפתע בלב המזרח" מחזיר את רות בונדי אל המסה הפליטונית, מעין סוג עתונאי

הערבי; ואם כך—איזה מין דו-שיח הוא? אין כאן אלא סיוע לשני אינטלקטואלים-תעמלנים מצריים בנסיונם להציג לפני אינטלקטואלים מן השמאל הצרפתי את דעתם על הציונות ועל מדינת-ישראל. אמנם פרופ' פרידלנדר מנהל מאבק אפולוגטי מוכשר, אבל דו-שיח מסוג זה אינו יכול לשכנע מי שכבר גמרו אומר בדעתם מי הצדיק ומי הרשע.

בכלל, יש להתפלא על ההיסטוריון פרידלנדר שהוא נתפס לאמונה עמוקה בדו-שיח שכזה כפעולה המשפיעה על ההיסטוריה. עם כל הכבוד, כלום יש תקדים היסטורי כלשהו להשפעה כזאת? הערות אלו מחריפות יותר למקרא דברי-ההקדמה של פרופ' פרידלנדר: "אין ספק שאני נרגש מעט כשאני ניגש לדו-שיח זה, שאנו הישראלים מייחלים ומצפים לו מכבר, לא רק מאז הקמתה של מדינת-ישראל אלא מאז ראשית הציונות", וכשהוא מביע תקוותו כי השיחה המשולשת סביב המקלטה מסמנת "ביטוי לשינוי יסודי בעולם הערבי". אם היתממות אין כאן, תמימות מות אינטלקטואלית יש כאן. אפשר למלא כרכים עבים בשיחות ובדיונים שניהלו יהודים, ציונים וישראלים עם נציגים ערבים מכל הדרגות מאז ראשיתה של התנועה הציונית וההתיישבות החדשה בארץ. שאול פרידלנדר ודאי שלא הביא עמו את פעמי המשיח מבית-הקפה הפאריזאי. יתר על כן, מדבריו של פרידלנדר נדמה כאילו שיחת-רעים זו, שנערכה ביזמתה ובתיווכה של מערכת ה"נובל אוברוואטר" והונחתה על-ידי מר ז'ן לאקוטר, היא-היא הפגישה המיוחלת בין נציגי ישראל ונציגי הערבים, שעה של-מעשה לפנינו, לכל היותר, דו-שיח פרטי וחסר חשיבות מדינית או היסטורית כלשהי, שניהלו מלומד ישראלי הידוע בדעותיו ה"מתונות" עם שני צעירים ערביים "קיצוניים" המוליכים את השיחה לקראת התכנית להקמתה של "מדינה פלשתינאית חילונית-דמוקרטית" וכו'. האם היה צורך בדו-שיח כזה כדי להכיר את עמדתם של החוגים שאותם מציגים השניים המסתתרים תחת השם המשותף "מחמוד חוסיין"? ואילו היו הללו

* רות בונדי: לפתע בלב המזרח; זמורה, ביתן, מודן—הוצאה לאור, 1975; 272 עמ'.